

KARATAY
BELEDİYESİ

KARATAY BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

Merhaba
merhabahaber.com

f /akademiksayfalar

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

CİLT: 19 • SAYI: 13
15 NİSAN 2020 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

Hazırlayanlar: **Dr. Mehmet Ali UZ – Serdar CEYLAN**
maluz@merhabagazetesi.com.tr - srceylan@hotmail.com

**İHTİFÂLCİ'DEN MUALLİM CEVDET'E,
ALİ İMER'DEN CELÂLETTİN KİŞMİR'E;
İSTANBUL'DAN KONYA'YA BİR SEYAHAT**

Ö Z E L S A Y I - 1 -

Av. Serdar
CEYLAN

“İSTANBUL’U SEVENLER CEMİYETİ” VE ÖZEL SAYILARIMIZ ÜZERİNE...

Akademik Sayfaların bu hafta neşredilen bu sayısı ile gelecek hafta neşredilecek sayısı “İhtifâlcî”den Muallim Cevdet’e, Ali İmer’den Celâlettin Kışmır’e; İstanbul’dan Konya’ya Bir Seyahat” başlıklı özel sayımıza ayrılmıştır.

İstanbul’dan Muhsin Karabay’ın bize gönderdiği zengin ve oldukça uzun makale, sayfalarımız kısıtlı olması nedeniyle büyük ölçüde kısaltılmış ve bu iki sayı hazırlanmıştır. Özel sayımıza konu dört şahsiyette memleketimize büyük hizmetlerde bulunarak aramızdan ayrılmıştır. Her birini rahmet ve minnetle anıyoruz. İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey (1866-1930), Muallim Mehmet Cevdet (1883-1935), Celâleddin Ali İmer (1885-1955) ve Celalettin Kışmır (1919-2008) hakkında daha önce de çeşitli yazılar yayımlamış olan Akademik Sayfalar, onların Konya’mıza hizmetlerinin de anıldığı anlatıldığı toplantıların yapılmasına vesile olmuştur. Özellikle virüs salgını nedeniyle evlerimize kapandığımız bu günlerde onları sosyal medya (internet sayfaları, facebook, ...) aracılığıyla da anlamaya anlatmaya gayret ediyoruz. Akademik Sayfalar, facebook sayfasında da okuyucularını bekliyor...

İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey, 15 Temmuz 1911’de, İstanbul’un tabii güzelliklerini ve tarihî eserlerini tanıtmak ve söz konusu eserlerin korunması için gerekli çalışmaları yapmak için kurulan İstanbul Muhibleri Cemiyeti’nin faâl üyelerinden olmuştur. Ne yazık ki Ce-

miyet, Cihan Harbinin başlaması üzerine kendiliğinden dağılmıştır. Onların temellerini attığı bu cemiyet Ankara’dan Mehmet Akif Köseoğlu Beyefendi’nin gayretleri ile 29 Temmuz 2012 tarihinde “İstanbul’u Sevenler Cemiyeti” adıyla facebook sayfalarına taşınmıştır. Ve halen vazifesini ifaya, bizleri biraraya getirmeye devam etmektedir.

Akademik Sayfalar’da bu hafta ilk yazısını yayımladığımız yeni yazarımız Muhsin Karabay’ı sizlere tanıtarak, kendilerine teşekkür ediyor, aramızdan ayrılan büyüklerimizi tekrar rahmet ve minnetle anıyor, bu iki özel sayımızı da takdirlerinize arz ediyoruz.

Muhsin Karabay, 1960 yılında, Aydın, Karacasu’da doğdu. Karacasu’da başladığı ilk ve orta öğrenimini Manisa, Demirci’de tamamladı. 1980 yılında İzmir Buca Eğitim Enstitüsü İngilizce Bölümünü bitirdikten sonra Anadolu Üniversitesi’nde lisansını tamamladı. 1987 yılında da İ. Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. 2002 yılında Trakya Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde yüksek lisansını tamamladı.

Çeşitli eğitim-öğretim kurumlarında İngilizce ve Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni ve İstanbul Üniversitesi, Yabancı Diller Bölümünde Yabancılar Türkçe okutmanı olarak görev yaptı. 2014 yılında emekli oldu. Çeşitli dergilerde; kültür-sanat, edebiyat ve dil konularında birçok yazısı yayımlandı. İstanbul’da, Fatih’te, Fındıkzâde semtinde hayatını sürdürmektedir.

Merhaba
Akademik Sayfalar

İHTİFÂLCİ'DEN MUALLİM CEVDET'E, ALİ İMER'DEN CELÂLETTİN KİŞMİR'E; İSTANBUL'DAN KONYA'YA BİR SEYAHAT -1-

Muhsin
KARABAY

İstanbul'da, Edirnekapı Şehitlik'inde merhum Mehmet Akif çok sevdiği dostları ile birlikte İstiklâl Marşımızda da ifade ettiği gibi, solunda Nizamettin Nazif, sağında Ahmet Naim Baban, onun yanında da Muallim Cevdet'le birlikte vatan nöbetindedirler. Özellikle her yıl Âkif'imizin kabri başında, vefat yıldönümünde ihtifâller düzenlenmektedir.

Zaman zaman Şehitliğe yaptığım ziyaretlerimde Âkif'in kabrinin başında dua edenleri, Kur'an-ı Kerim okuyanları görürüm fakat genelleme olmamakla birlikte ziyaretçilerin Mehmet Âkif'in yanında bulunan diğer kabirlerle pek ilgilenmediklerini fark ederim. Bu benim dikkatimi çeker. Muhtemelen onların Nizamettin Nazif, Ahmed Nâim Baban ve Muallim Cevdet'i tanımadıklarını, onlar hakkında bilgilerinin olmadığını düşünürüm.

Muallim Mehmed Cevdet için 1 Nisan 2006 tarihinde; 40-50 cilt eser meydana getirecek kadar notlar ve vesikalarla 500 nadir yazmadan başka, 10.000 cilt basma kitaptan meydana gelen kütüphanesini ve arşivini bağışladığı İstanbul, Taksim'de Atatürk Kitaplığı'nda (önceki adıyla İstanbul Belediyesi İnkılâp Müzesi) bir anma toplantısı düzenlendi. Bu toplantı münasebetiyle; onun 1935'teki vefatından sonra 1937'de basılmış olan, "Muallim Cevdet Hayatı

Eserleri ve Kütüphanesi" adlı eser, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, yeni baskısını yapmıştı. Anma toplantısı ve kitabın yeni baskısı münasebetiyle bir de Muallim Cevdet'in arşivinden çeşitli vesika ve fotoğrafların yer aldığı sergi düzenlenmişti. 1 Nisan 2006 Cumartesi günü gerçekleştirilen panelde; Nail Bayraktar'ın, "Muallim Cevdet'in Atatürk Kitaplığındaki Arşi-

Süleyman Zeki Bağlan, Dursun Gürlek, Muallim Cevdet Arşivi Sergisinde, Atatürk Kitaplığı, 1 Nisan 2006

vi, Prof. Dr. İsmail Kara'nın, "Muallim Cevdet'in 'Askerî Din Dersleri' Kitabına Dair", Elif Ay'ın, Muallim Cevdet'in Eğitimle Alâkalı Görüşleri", Sait Aykut'un, "Muallim Cevdet, İbni Batuta, Ahîlik" ve Ekrem Tak'ın, "Muallim Cevdet'in Arşivciliği" konularındaki konuşmalarıyla katıldıkları toplantı büyük bir alâkayla takip edilmişti.

Bu toplantıda ayrıca, daha sonra hakkında bilgi sahibi olacağım Celâlettin Kışmır'ı de görmüş, o gün çeşitli fotoğraflar da çekmiştim. Celâleddin Kışmır'ı ilk defa İstanbul'da, Karaköy'de, Bankalar Caddesi'nde bulunan, şimdi İstanbul "SALT Galata" adıyla kütüphane ve sergi salonu olarak hizmet vermekte olan binada bir toplantı öncesiyle görmüştüm. Salon dışında toplantının başlamasını beklerken dikkat çekici bir hâlde sürekli öksüren, hasta olduğu anlaşılan, zayıf, yaşlı bir adam çok dikkatimi çekmişti. Ama kendisini tanımyordum ve kendisini ancak yıllar sonra tanıyacaktım onun ismini

rahmetli Feyzi Halıcı'nın da içinde bulunduğu Konyalılardan müteşekkil bir fotoğraf içinde de görecektim. İşte o adam Celâleddin Kışmır'den başkası değildi...

Sonraki zamanlarda Celâlettin Kışmır'ı daha yakından tanıyabilmek için kendisini evinde ziyaret ederek videolu bir röportaj yapmak istemişim. Çeşitli yerlere başvurduktan sonra ev telefonunu buldum fakat hastalığı yüzünden kendisiyle görüşmek mümkün olmadı. Şimdi telefon defterime bakınca çok iyi hatırladığım; Merter'deki evinin telefon numarasını, yol tarifini ve oraya giden belediye otobüslerine ait notlarımı, ayrıca Galatasaray Vakfı'nda görevli kızı Pınar Hanım'la görüşmüş olduğuma dair notlarımı gördüm. Ancak ne yazık ki Celâlettin Bey, aradığım tarihten 7-8 ay evvel vefat etmişti.

Bahariye Mevlevihanesi'nin haziresi olan, Dedeler Mezarlığı olarak bilinen yerde 2 Ağustos

İhtifalci Mehmet Ziya Bey-Semavi Eyice-Şehir-518, s 94-100,1988

İhtifalci Mehmed Ziya Bey'in Aile Sofası, Eyüp, Dedeler Mezarlığı, 41 Ada, 3 Parsel (1)

2013 tarihinde toprağa verdiğimiz edebiyatçı hocalarımızdan araştırmacı yazar Mustafa Miyasoğlu'nun kabrini 2018 yılında ziyaretimiz esnasında, hemen 3-5 metre ötesinde bulunan bazıları Latin alfabesi ile bazıları da Osmanlı Türkçesi ile yazılı on kadar eski mezartaşının bulunduğu bir sofa dikkatimizi çekti. Bunlardan birinde Latin alfabesiyle fakat biraz düzensiz ve karışık olarak İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in ismi yazılıydı. Daha önce onun kabrine ait bilgiyi rahmetli Semavi Eyice Hoca'dan duymuştum. Ama onu bulabileceğime dair bir ümidim olmadığı için üzerinde durmamıştım.

İşte merhum İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in o perişan hâldeki aile sofasıyla o gün bugündür meşgûlüm. Bunda en büyük rehberim rahmetli Prof. Dr. Semavi Eyice olduğu dergi ve ansiklopedilerde yayınlanmış yazıları oldu. Hemen araştırmalara giriştim ve onun hakkında bir çok bilgi ve fotoğrafa ulaştım.

Bu arada şunu da üzülererek ifa-

İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey-Nevsâl-i Millî

de etmeliyim ki, her büyük adamın, âlimin, yazarın başına gelen onun da başına gelmiş ve milletimizin her zamanki unutkanlığı ve vefâsızlığı yüzünden Ziyâ Bey'in aile sofası, Semavi Hoca'nın bütün yazılarına ve çabalarına rağmen perişan bir hâlde yok olmaya doğ-

ru kaderine terk edilmişti. Ailesinden kişilerin medfun bulunduğu sofaya İhtifâlcî, 28 Mart 1930 tarihinde büyük bir törenle defnedilmiştir.

İşte daha sonra bahsedeceğim kıymetli ilim adamı merhum Muallim Cevdet'in de doğumundan vefatına kadar başına gelenler ve çektiği maddî ve manevî sıkıntılar bu memleket için hiç de şaşırtıcı değildir!..

İstanbul'da, Taksim'deki Atatürk kitaplığında, bilgisayarda İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey ile ilgili katalog taraması yaparken ekranda bir mektupla ilgili bilgi de çıkmıştı. Bu, ismini daha önce hiç duymadığım Celâleddin Ali İmer'e ait bir mektuptu. Muallim Cevdet'in vefatı üzerine yazılmıştı. Bu

mektubu dijital ortamda açıp okuyunca Konyalı bir Tarih Coğrafya muallimi olduğunu öğrendiğim Celâleddin Ali İmer, Muallim Cevdet'in vefatından duyduğu derin üzüntüsünü bir buçuk sayfalık daktilo ile yazılmış bu mektupta büyük bir samimiyetle dile getiriyordu. Mektup ve dolayısıyla da Celâleddin Ali İmer ismi çok ilgimi çekmişti. Konya söz konusu oluca hemen aklıma, son yıllarda tanıdığım Konya'nın âlimlerinden araştırmacı yazar Hocamız Mehmet Ali Uz geldi. Kendisine telefon açıp bu mektuptan bahsettim. Tabi Mehmet Ali Bey onu çok iyi tanıyordu fakat sözkonusu mektubu görmemişti. Mektubu kendisine gönderdim ama mektupla ilgili olarak bir yazı kaleme almak fikri de doğmuştu bende.

Bilmem tevafuk bilmem bu mektup vesile oldu, Akademik Sayfalar'ın 19. cildinin, 12 Şubat 2020 tarihli 4. sayısı Celaleddin Ali İmer'e ayrılmıştı. Bütün yazıları büyük bir alâka ve dikkatle okudum ve çok istifade ettim. Daha sonra Mehmet Ali Uz Hocamızla

yaptığım telefon görüşmesinde; İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey, Muallim Cevdet, Celâleddin Ali İmer ve Celâlettin Kışmîr'e dair, Akademik Sayfalar için bir yazı hazırlama teklifim Mehmet Ali Uz Hocamı da memnun etmişti.

Bu yazım, akademik olma tasası taşımadan tamamen samimiyetten, kırık dökük bir kaç cümleden ve birkaç silik hâtıradan ibarettir. Gayem; okuduklarımdan öğrenebildiğim kadarıyla tanıyabildiğim ölçüde, “dört güzel adam”ı, kalemimin gücü nisbetince siz kıymetli okuyucularımıza tanıtıp sevdirmeye ve onlar gibi âtimizi aydınlatacak ve bu aziz memleketin, bu necip milletin geleceğine bıkmadan, usanmadan, mazeretler üretmeden, fedakârca millî ve manevî değerlerle mücehhez hizmet edecek yeni nesiller yetiştirilmesine vesile olabilmektir. Dolayısıyla bu yazımın muhtemelen bazı okuyucularımız için doyurucu olamayacağı için onlardan peşinen özür diliyorum.

İHTİFÂLCİ MEHMED ZİYÂ BEY

Mehmed Ziyâ Bey, 1330 (m.1914) tarihli Nevsâl-i Millî'nin 353-355. sayfalarında aile soyağacıyla ilgili bize şu bilgileri vermektedir:

“Babam, Evkâf Nezareti eski memurlarından merhum Osman Vasfi Efendi'dir. Onun pederi Alemdar Vakası'nda, cansiperane hizmetleriyle Şehzâde Sultan Mahmud'un hayatını kurtaranlardan Rikâb-ı Hümayun habercisi, Eyyûbî Hafız Mehmed Arif Ağa, onun pederi saray ağalarından el-Hac İsa Ağa, onun pederi Saray-ı Âmire Baltacılar Kethüdası

İhtifalci Mehmet Ziya bey, Divan-ı Hümayûn Kethüdası kıyafeti ile çektiği bir fotoğraf

İsmail Ağa'dır.”

“Annemin sülâlesi de, bir taraftan Kastamonu eski hanedanından Ahmed Efendi adında bir kişiye, diğer taraftan Amasya'ya bağlı Mecitözü kazasında Kadızâdeler adında tanınmış bir aileye dayanmaktadır.”⁽¹⁾

Mehmed Ziyâ Bey, sırasıyla Hamidiye (Hamîd-i Evvel) Sıbyan Mektebi'ni, Galatasaray Mektebi Sultânîsi'ni ve Sanâyi-i Nefise Mektebi'ni bitirerek kara kalem resimden ikinci derece ile diploma alır.

Daha Sanâyi-i Nefise'de öğrenci iken Maliye Nezâreti'nde memuriyete başlar. 14 Ağustos 1889 tarihinde de Gümölcine İdâdîsi Târih-i Umûmî ve Hikmet-i Tabiiyye Muallimliğine atanır. Daha

(1) İstanbul ve Boğaziçi, Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Ölümsüz Mirası, İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey, 1. cilt, sayfa 47, 2. baskı, Mayıs 2004, İstanbul

sonra sırasıyla Edirne, Tekirdağ, Halep, Konya İdadisi'nde Müdürlük ve öğretmenlik (1893-1894), Bursa, Midilli idâdilerinde ve İstanbul'da Mahmudiye Rüşdiyesi ile Vefa, Numûne-i Terakkî ve Mercan idâdilerinde görev yapan Mehmed Ziyâ Bey, zaman zaman müdürlük ve müfettişlik de yapmıştır. II. Meşrutiyet'ten sonra İstatistik İdaresi müdürlüğünde görevde iken Avrupa istatistikleri tarzında ilk defa ciddi bir rehber ve gerekçeli yıllık bir proje hazırladığı da bilinmektedir.

Mehmed Ziyâ Bey, 15 Temmuz 1911'de, İstanbul'un tabii güzelliklerini ve tarihî eserlerini tanıtmak ve söz konusu eserlerin korunması için gerekli çalışmaları yapmak için kurulan İstanbul Muhibleri Cemiyeti'nin faâl üyelerinden olmuştur. Ne yazık ki Cemiyet, I. Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine kendiliğinden dağılmıştır. Daha sonra 30 Mayıs 1917'de kurulan Âsâr-ı Atîka Ercümen-i Dâimîsi'ne üye seçilen, aynı dönemde Meclis-i Kebîr-i Maârif, Maarif Nezâreti Telif ve Tercüme Heyeti, Evkâf-ı İslâmiyye Meclisi, Târîh-i Osmânî Encümeni ile vakıf kütüphanelerinin ıslahı, Medresetü'l-meşâyihin tesisi için kurulan komisyonlara da üye olan Mehmed Ziyâ, bu görevleri dolayısıyla İstanbul'un tarihî eserlerini yakından tanıma ve inceleme fırsatı bulmuştur. Bir çok tarihî eserin fotoğraflarını çektiyip kitâbelerini kopya etmiş, sokak sokak dolaştığı İstanbul'un mezar taşlarına varınca kadar çeşitli eserlerden notlar alarak daha sonra hazırlayacağı eserlerinin malzemelerini de böylelikle oluşturmuştur.

O, sağlığında bir çok Türk bü-

yüğünün vefat yıldönümlerinde ve çeşitli millî günlerin yıldönümlerinde anma programları düzenlemiş olduğundan kendisine "ih-tifâlcî" lâkabı lâıyk görülmüş ve artık o, hep bu lâkapla anılır olmuştur.

1935 senesinde, Zaman gazetesindeki bir habere⁽²⁾ göre; İçişleri Bakanlığı yayınladığı bir genelgeyle İstanbul'daki bütün mezarlıklarımızın korunması emredilmiş olmasına rağmen bakılmaya doymayacak kadar birer şaheser olan binlerce mezartaşı ne yazık ki kırılarak yok edilmiştir. İşte zamanın Dahiliye Vekâletinin tamîmine uyulmadığı için İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in aile sofası da -asında perişan hâliyle de olsa günümüze kadar gelebilmiş olması da gerçekten bir mucizedir- tahribatlardan hissesini almıştır. Şimdi ibret-i âlem için bu haberin tamamını siz kıymetli okuyucularımızın dikkat, idrak, insaf ve vicdanlarınıza sunmak istiyoruz:

"Dahiliye vekâleti İstanbul mezarlıkları hakkında belediyeye mühim bir tamim göndermiştir. Bu tamimde İstanbul belediye hudutları içinde bulunan ve tarihî kıymeti haiz olan ve olmayan bilûmum mezarlıkların hüsnü muhafaza edilmesi lûzumu bildirilmiştir. Bunun üzerine Belediye Mezarlıklar Müdürlüğü şehir dahilinde bulunan mezarlıkları ehemmiyetine göre tasnif etmeye başlamıştır."

"Bu iş bittikten sonra mezarlıklar bütçe nispetinde birer birer imar olacaktır. Her ne kadar bunların hiç birine ölü gömdürülme-

(2) Zaman gazetesi, Sene 2, Nu.382, 12 Temmuz, 1935, Cuma

yecekse de, şehrin umumî plâni icabı bir takım fevkâlade inşaatın gayrı hususlar için belediye mezarlıkları yıktırıp bozduramayacaktır.”

“Yani eski mezarlıklar birer âbide hâlinde saklanacak ve etraflarına eğer mevcut değilse duvar çekilecektir. İmar işleri bittikten sonra Belediye şehri mıntikalara taksim edecek ve mıntika dahilindeki eski mezarlıkları mütemadi surette hüsnü muhafaza edebilmek için memur ve bekçiler tayin edilecektir. Senelerden beri mevcut bu gibi mezarlıkların imar işini Beyoğlu, İstanbul ve Üsküdar’da birer asrî mezarlık inşa edilinceye kadar ikmâl edilecek ve bu inşaat tamam olduktan sonra şehrin her tarafındaki ölümler ancak yeni yapılacak asrî mezarlıklara gömülebilecektir.”

“Bunlardan ilk asrî mezarlık evvelce de yazdığımız gibi Beyoğlu’nda Zincirlikuyu’da yapılmaktadır. Bu mezarlığın tam mânâsıyla mükemmel olabilmesi için Belediye İmar Müdürlüğü plânlar hazırlamaya başlamıştır. Ancak bu hususta Brüksel, Berlin ve Viyana belediyelerinden asrî mezarlık plânları istenilmiştir. Bu belediyelerden gelen cevaplarda istenilen plânların bu ay içinde gönderilmesine muvafakat edildiği bildirilmiştir. İmar Müdürlüğü bu plânlar geldikten sonra mahallî ihtiyaç ve ananeleri nazarı dikkate alarak bunlardan şehrimizde tatbik kabiliyeti olanları plânına koyacaktır.”

“Zincirlikuyu mezarlığının kıştan evvel ikmalî kat’i surette kararlaştırılmıştır. Beyoğlu mıntikasının ihtiyacını karşılayabilecek olan bu mezarlığın inşası ikmal edildikten sonra Belediye, İstan-

bul ve Üsküdar cihetlerinde de aynı şekilde birer mezarlık yaptırılacaktır.”

Bu Mezarlara El Uzatmayın!

Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Yeni İstanbul gazetesinde, devrin Belediye Başkanı Dr. Fahri Atabey’e hitaben yukarıdaki başlıkla bir yazı kaleme alır.⁽³⁾ Doğrusunu söylemek gerekirse günümüzde böylesine bir yazıyı kaç kişi kaleme alabilir bilemiyorum. Bu yazı münasebetiyle onu da hayırla yâd etmeye bir vesile olması ve daha da mühimi belki de konuyla alakalı bir devlet görevimiz okur ümidiyle bu yazıyı sizlere sunmak istedim:

Bizi hep kazırlar... Bizden eser kalmasını istemezler.

Bizi hep kazımışlardır Dr. Atabey.

Hiç dostu olmıyan bu milletin düşmanları zorla ve birbirinden lânetli binbir entrika ile bizi attıkları yerlerde bizden eser kalmasını hiçbir zaman istememişlerdir.. ve hiç eser bırakmamışlardır Dr. Atabey.

Hele mezarlarımız? Hele türbelerimiz?

Hahhaaa! Onlardan bir tane-sini bile bırakmazlar.

Türbeleri bomba ile yıkarlar, mezarları buldozerlerle ezerler, dümdüz ederler.

Çünkü değişmez kasıdları, değişmez hedefleri bizi toz etmektir. Bizden, bu aziz milletin tarihî medeniyetinden nâm ve nişân bırakmamaktır.” cümleleriyle başladığı yazısında Türklük düşmanlarının, önce Osmanlı

(3) Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Bence..., "Bu Mezarlara El Uzatmayın", Yeni İstanbul, 1 Ekim 1968

İhtifalci Mehmed Ziya Bey'in Aile Sofası, Eyüp, Dedeler Mezarlığı, 41 Ada, 3 Parsel, 2019

Coğrafyasındaki izlerimizi nasıl yaptıklarını acı acı dile getirdikten sonra iğneyi de çuvaldızı da kendimize batırır. Gerçekten bugün bile çok cesurâne bulduğum bu yazı için rahmetli Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu'nun aziz hâtırası önünde saygı, minnet, şükran ve hayranlık duygularıyla eğiliyor; sizleri bu ibretlik tarihî yazının son kısmını okumaya davet ediyorum:

“Ama bizim Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi düşmanlarımıza acı acı haykıracak yüzümüz, suratımız mı vardır?”

Biz kendimiz şu tarihî şehirde az Vezîr, az Kaptan-ı Derya, az Deniz Beyi, az Voyvoda, az Molla, Şeyh-ül İslâm, az şair, az kahraman mezarı mı yok etmişizdir?

Biz koca Ayazpaşa Mezarlığını yok etmiş, orada yatan Büyük Şinasi merhumun kemikleri üzerine bile gâvurların apartman dikmelerine göz yummuşuzdur!

Vatanseverliği kimseye bırakmayız. Millî sahtekârlığın bu derecesi insana dehşet veriyor... Böyle bir vatanseverlik kalpazanlığı nerede görülmüştür?.

Ve bütün bunlar yetmiyor muş gibi şimdi sizin de en azından elli bin Türk ve Müslüman mezarını bu vatanın sathından kazıyıp atmağa hazırlandığınızı öğrendim.

Bu elli bin Türk ve Müslüman mezarı, İstanbul sahipliğini bize bahşeden tarihî tapunun elli bin «tasdik mührü» dür.

Ne sizde, ne plânlarınızda ve o plânları yapanlarda ve destekliyecek olanlarda bu millete bu derece gaddar olmak ve bu vatanın en önemli tapusunu böyle bir hoyratlıkla zedelemek hakkını tanımıyorum Dr. Atabey

Ben mezarları yok ettirmem size... Hayır! Gücünüz yetemez buna.

Ne Rum'un dediği gibi «meta zori» ne Latin'in dediği gibi

«manu militari» ne de Türk'ün dediği gibi «zor kullanarak».

İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in (1282, M.1866-1930) ve torunu eczacı Güney Ergun'un (1927-1957) mezartaşlarındaki üzerlerinde fotoğrafları bulunan porselemler kırılmıştı. Bu sofada; taşının yarısı toprağa gömülü Ziyâ Bey'in eşi Pakize Hanım'ın, kardeşleri Ahmet Hamdi Bey'in (Ö.1935), doktor Prof. Neşat/Neşet Usman'ın (1875-26 Eylül 1949), Neş'et Bey'in oğlu eczacı Eşref Neş'et Bey'in (1905-1931) ve Ziyâ Bey'in, taşları Osmanlı Türkçesiyle yazılı aile büyüklerinin kabirleri bulunmaktadır. Dedeler Mezarlığının bu 50 metre karelik aile sofası bir yıl içinde henüz definler yapılmamış olan yapılı yeni mezarlarla çevrildi ve âdeta görünmez hâle geldi.

Önce Eyüpsultan Belediyesine gidip sofanın kurtarılıp, düzenlenerek ziyarete açılması için bir dilekçe verdikten sonra İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Kültürel Miras Koruma Müdürlüğüne gidip, durumu detaylı bir şekilde anlatan dilekçemizi sunduk.

Aradan geçen aylar içinde önce Koruma Müdürlüğünden bize gelen; Eyüpsultan İlçesi, 41 Ada, 3 Parselde bulunan, İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in aile sofasının kurtarılması ve düzenlenmesine ilişkin, 10.10.2018 ve 15.10.2018 tarihli iki bilgilendirme yazısına göre; Mehmed Ziyâ Bey'in aile Sofasının çevre düzenlemesinin yapılarak mevsime uygun çiçeklendirilmesi emri Büyükşehir Belediyesinin Destek Hizmetleri Müdürlüğüne gönderilmişti ancak; **“mülkiyeti İstanbul Büyükşehir Belediyesine ait, 15/01/1977 tarih**

ve 9591 sayılı kararı ile korunması gerekli kültür varlığı olarak tescilli İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in sofasının da bulunduğu mezarlık alanında” eski taşların bulunması sebebiyle Mezarlıklar Müdürlüğü de her hangi bir çalışma yapılamayacağını bildirdi.

İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey için dergilerde ancak üç yazı yayınlatabildim.⁽⁴⁾ Vefat yıldönümü olan 27 Mart 2019 tarihinde mezarı başında bir ihtifâl düzenleme gayretlerim de maalesef sonuçsuz kaldı. 27 Mart'tan önce bir akrabamın rahatsızlığı sebebiyle âcilen ve âniden İzmir'e gitmek mecburiyetinde kalışım ve kendilerinden ihtifâlin yapılması için ricada bulunduğum, şimdi burada isimlerini veremeyeceğim bazı kültür, sanat ve edebiyat derneklerinin ve vakıflarının ilgisiz kalmaları yüzünden bugüne kadar düşüncelerimi tam olarak gerçekleştiremedim.

Üzülerek ifade etmeliyim ki, 2019 yılı içinde sofanın etrafında hiç boş yer kalmayacak şekilde henüz defin yapılmamış yeni mezarlarla birlikte adeta boğazı sıkılmış bir insan görünümündeki Mehmed Ziyâ Bey'in aile sofası tamamen yok olmaktan muhtemelen demeyeceğim, kesinlikle orayı keşfedişimizle birlikte çok az da olsa dergilerde ve basında bahsedilişi sayesinde, şimdilik perişan hâliyle mezarlığın köşesinde kaderine terk edilmiş vaziyette kurtarıcısını beklemektedir.

Nizamettin Nazif, 1939 yılında, Mehmed Ziyâ Bey için kaleme

(4) Dil ve Edebiyat dergisi, S.118, Ekim 2018, İstanbul; Türk Dili, C.CXVI, S.806, s.82-90, Şubat 2019, Ankara; Taç Mimarlık Arkeoloji Kültür sanat Dergisi, S.13, Sonbahar-Kış, 2019-2020, s.36-45, İstanbul

aldığı ve değerli fotoğraflarla süslediği yazısında⁽⁵⁾; Ziyâ Bey'in vefatından henüz 9 yıl geçmiş olmasına rağmen unutulmuşluğundan duyduğu üzüntüyü ve unutanlara olan sitemini dile getirmiştir.

“Bize tarihimize mağrur olmayı öğreten büyük münevver ve mürebbidir.

Mehmet Ziya kıymetli bir arkeoloğdu.

Mehmet Ziya iyi bir hatipti.

Mehmet Ziya Türk tarihinin, Bizans tarihinin, Türk ve Bizans münasebetleri tarihinin, bilhassa 14-18'inci asır Akdeniz ve Avrupa tarihinin ve İran, Roma, Arap, Selçuk, Kadim Yunan, Bizans ve Osmanlı sanat tarihinin büyük bilginlerinden ve araştırmacılarından. Bu memleketin müze ve turing kıymetini ilk anlayan odur.”

“Bütün bunlardan sonra ve yahut bütün bu meziyetlerinden önce akla gelmesi lâzım gelen hüviyeti ise bence ‘İstanbul’u’ en iyi sevmesini bilmiş olması ve bu sevgiyi en iyi ifade etmiş bulunmasıdır. Mehmet Ziya, İstanbul’un karşısında sevgilisi için hayatını feda etmiş, sevgilisine canını vermiş bir âşığa benzer. Türk ilim ve sanat kütüphanesinin orijinal bir eseri olan ‘İstanbul ve Boğaziçi’, hem onu her an olanca kıymeti ile bize hatırlatan bir kültür âbidesidir.”

“Ona İhtifâlcî lâkabını millet takmıştı.”

Mehmed Ziyâ Bey'in oğlu eczacı, gazeteci-yazar Celâl Ergun'un,

1947 yılında, yani babasının vefatından tam 17 yıl sonra Galatasaray dergisinde kaleme almış olduğu yazısında⁽⁶⁾; babası ile ilgili çok önemli bilgiler vererek hâtıralarından bahsetmiştir. Onun ifadesiyle; **“... Ziya bey ihtifâlcî idi. Türkün büyük şahsiyetlerinin hatıralarını anmayı ilk defa o düşündüğü ve tatbikat sahasına koyduğu için ona İhtifâlcî lâkabını millet takmıştı.”**

Yedi Tepe Üzerinde Türk İstanbul'a Kıymayın Efendiler!..

Halûk Şehsuvaroğlu, “İhtifâlcî Ziya Beyin 25inci ölüm yıldönümü (27 Mart 1955) münasebetile” başlıklı yazısından⁽⁷⁾ şu bir kaç satırı da buraya almayı uygun gördük: **“Ziya bey, İstanbul'u gönülden duymuş, uzun seneler bu şehrin tarihi üzerinde araştırmalar yapmış bir ilim adamımızdır. Yorulmak bilmeyen çalışmalarını neticesinde ‘İstanbul ve Boğaziçi’ isimli eserinin birinci cildini ve ikinci cildinin de ilk kısmını neşretmeğe muvaffak olmuştu.”**

İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey'in sofasını kurtarmak için yazdığı makaleleri ile; idarecileri, belediyeleri, mezarlık müdürlüklerini, koruma kurullarını uyararak, onları göreve davet ederek ve adeta onlardan yardım dilenerek ömrü boyunca çaba sarf eden büyük sanat tarihçimiz rahmetli Semavi Eyice Hocamız maalesef sofayı kurtarmaya muvaffak olamadan ebedî âleme irtihâl etmiştir.

Semavi Hocamızın, İhtifâlcî Mehmed Ziyâ Bey ve aile sofası

(5) Yenigün, Nizamettin Nazif (Tepedelenlioğlu), “İhtifâlcî Ziya Bey Merhum”, Yıl.1, S.3, 25 Mart 1939, s.4-5

(6) Galatasaray dergisi, Yıl.1, S.3, s.21-22/32, Ağustos 1947, İstanbul

(7) Halûk Şehsuvaroğlu-TTOK Belleten S.159, s.3-5, Nisan 1955

hakkındaki ilk makalesi, 1966 yılında İstanbul Belediyenin çıkarmış olduğu aylık meslek ve san'at dergisi İstanbul'da⁽⁸⁾ yayınlanmıştır.

Bunu daha sonra, "İstanbul Tarihçileri ve Eserleri: 2 Mehmed Ziya Bey", başlığıyla Şehir Kent Kültürü dergisindeki makalesi takip etmiştir.⁽⁹⁾

Semavi Hocamız yine İstanbul adlı bir başka derginin 1993'te çıkan 6. sayısında da İhtifâlcı Mehmed Ziyâ Bey ve aile sofası üzerine önemli fotoğraflarıyla bir makale daha yayınlamıştır.⁽¹⁰⁾

Semavi Eyice Hocamız, ayrıca 10-12 Mayıs 2002 tarihlerinde, Eyüpsultan Belediyesi tarafından düzenlenen VI. Eyüpsultan Sempozyumunda da İhtifâlcı Mehmed Ziyâ Bey'in hayatını, eserlerini ve mezarını konu edindiği bir bildiri sunmuştur.⁽¹¹⁾

Semavi Bey'in Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisindeki makalesinden⁽¹²⁾ sonra zannediyorum onun Ziyâ Bey için yaptığı son hizmeti de Türkiye Diyanet Vakfı'nın İslâm Ansiklopedisi için yazdığı madde olmuştur.⁽¹³⁾

Değerli gazeteci, araştırmacı-yazar arkadaşımız Mehmet Nuri Yardım başkanlığında 31 Mart 2011'de, ESKADER'in, Bâbîâlî'deki, Timaş Kitap Kahve'deki haftalık, "Bâbîâlî Sohbetleri"nden biri,

İhtifâlcı Mehmed Ziyâ Bey'e ayrılmış ve Mehmet Şevket Eygi, Osman Akkuşak'la Dursun Gürlek'in de iştirak ettiği toplantıda onun hakkında rahmetli Semavi Eyice Hocamız bir konuşma yapmıştır. Fakat bu toplantı sonrasında bile bu aile sofasının kurtarılması işine girişilmemiş maalesef.. Araştırmacı yazar Nidayi Sevim de o tarihte www.dunyabizim.com'daki yazısında⁽¹⁴⁾ İhtifâlcı Mehmed Ziyâ Bey'in aile sofasının perişan hâlden bahsederek, milletimize onun saygıyı hak edip etmediğini sormuş; ilgili belediyelerimizi, İstanbul Mezarlıklar Müdürlüğünü, Koruma kurullarını ve Kültür ve Turizm Bakanlığımızı âcilen göreve çağırmıştır. Ne yazık ki ondan da bir netice elde edilememiştir.

İHTİFÂLCİ MEHMED ZİYA BEY'İN ESERLERİ

Mehmed Ziyâ Bey'in oldukça ağır ve sanatlı bir dili ve üslubu vardır. 1900'lü yılların başlarında yayınlanmış eserlerinin son yıllara kadar yeni harflere sadeleştirilerek aktarılamamış olmasının temel sebebi de budur.

1. İhtifâlcı Mehmed Ziyâ Bey'in, en önemli eserlerinden biri hiç şüphesiz, İstanbul ve Boğaziçi: Bizans ve Osmanlı Medeniyetlerinin Âsâr-ı Bâkıyesi'dir. (I-II, İstanbul 1336, 1928) Mehmed Ziyâ Bey'in bu eseri; İstanbul'un hemen hemen bütün tarihî eserleri hakkında bilgiler vermektedir. Yer yer fotoğraf, resim ve krokilerle de zenginleştirilen kitap hâlâ sahasının en mühim eserlerinden biri olma vasfını sür-

(8) İstanbul, S.39, s.12-13/29, Aralık 1966, İstanbul

(9) Şehir, Kent Kültürü Dergisi, S.18, Ağustos 1988, s. 94-100, İstanbul

(10) İstanbul, S.6, s.121-126, Tarih Vakfı yayını, Temmuz 1993, İstanbul

(11) Tarihi Kültürü ve Sanatıyla VI. Eyüpsultan Sempozyumu, 10-12 Mayıs 2002, Tebliğler, Eyüp Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü, Eylül 2009, 2.Baskı, s.172-181

(12) "Mehmed Ziya (İhtifalci)", Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, C.5, s.369-371, İstanbul

(13) "İhtifalci Mehmed Ziyâ", DİA, Cilt.21, s.559-560, İstanbul

(14) <https://www.dunyabizim.com/portre/bu-tarihi-sahsiyetler-saygivi-hak-etmiyor-mu-h15948.html>

İhtifalci Mehmet Ziya Bey, İstanbul ve Boğaziçi

dürmektedir. Bu iki ciltlik eser, Murat Karavelioğlu ile Enfel Doğan'ın büyük bir takdirle karşılanacak her türlü üslup ve dil zorluklarının halledildiği sabırlı çalışmalarının bir eseri olarak Bika Ltd. Şti. tarafından okuyucuların hizmetine sunulmuştur.

Bu eserin ayrıca İBB Kültür A.Ş. tarafından da iki cildi bir arada, Kasım 2016'da, Cavide Pala tarafından hazırlanan bir baskısı daha yapılmıştır. Yine çok büyük zahmetlerle hazırlandığı sayfaları şöyle bir karıştırmakla bile anlaşılabilir olan bu eser herhangi bir sadeleştirmeye gidilmeden, yazıldığı şekliyle eski harflerimizden yeni harflere aktarılmıştır. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi belki de devrine göre erbabı tarafından kolaylıkla anlaşılabilir bir dil ve üslupla kaleme alınan bu eser, maalesef günümüzde iyi bir üniversite öğrencisinin bile lûgatsız anlamayacağı ağırlıktadır.

2. Bursa'dan Konya'ya Seyahat

İhtifalci Mehmet Ziya Bey, İstanbul ve Boğaziçi-İBB Kültür AŞ.

hat (İstanbul 1328). Mehmed Ziyâ Bey, Bursa'da görevli olarak bulunduğu yıllarda; Bursa, Bilecik, Bozüyük, İznik, Söğüt, Eskişehir, Kütahya, Akşehir üzerinden Konya'ya yapmış olduğu seyahatini gördüğü tarihî eserlerle birlikte bu kitabında anlatmıştır. Bu eserin Latin harfleriyle yapılan baskısı Melek Çoruhlu tarafından hazırlanarak 2009 yılında Kırkambar Kitaplığı'nda yayınlanmıştır. Bu eserin ayrıca Bursa İl Özel İdaresi ve Selçuklu Belediyesi tarafından da baskıları yapılmıştır.

Türkiye Yazarlar Birliği Konya Şubesi'nde, 31 Temmuz 2010 Cumartesi günü, Bursa'dan Konya'ya Seyahat fotoğraf sergisi açılmış ve Mehmet Ziya Bey hakkında bir konferans verilmiştir.

İhtifalci Mehmed Ziyâ Bey'in yukarıdakilerden başka şu eserlerinden de bahsedebiliriz.

3. Târîh-i Sanâyi (İstanbul 1309). Ziyâ Bey, II. Abdülhamid'e takdim edilen bu ilk eserinden do-

İHTİFALCİ MEHMET ZİYA BEY,
Bursa'dan Konya'ya seyahat kitap
kapağı, Osmanlı Türkçesi

layı gümüş liyakat almış ve dördüncü rütbeden Osmânî nişanı ile taltif edilmiştir. Sanayi Tarihi

İhtifalci Mehmet Ziya Bey,
Bursa'dan Konya'ya Seyahat

adıyla 2018 yılında Atlas Kitap tarafından Latin harfleriyle basılan bu eserde Osmanlı Devleti'nin sanayi ve teknoloji macerası anlatılmaktadır.

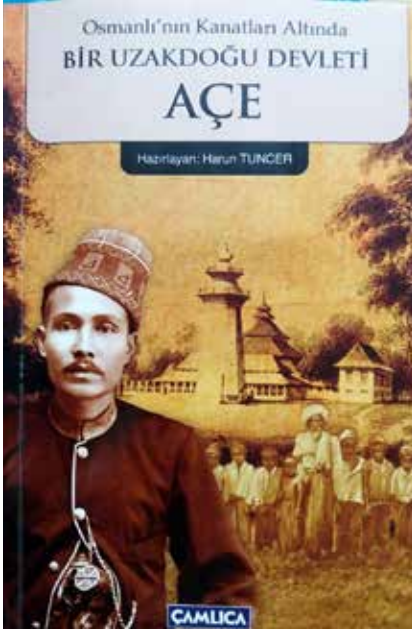
4. Âlem-i İslâmiyyet: Açé Tarihi (İstanbul 1316). Uzakdoğu'da bulunan Müslüman Açé Sultanlığı hakkında bilgi veren, tercüme ve telif yoluyla hazırlanmış resimli bir eserdir.

5. Kariye Câmî-i Şerîfi (İstanbul 1326). Mehmed Ziyâ Bey'in, İstanbul Edirnekapı'da bulunan kiliseden camiye dönüştürülmüş bu tarihi binanın tarihçesi, sanat değeri, mozaikleri hakkında bilgilerin verildiği bu eserin; 2012 yılında, Ömer Zülfe tarafında hazırlanan Latin harflerine sadeleştirilerek aktarılmış baskısı Okur Kitapları'nca yapılmıştır.

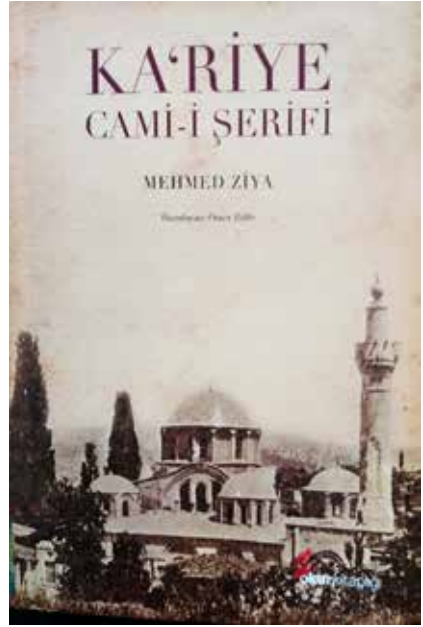
6. Yenikapı Mevlevîhânesi (İstanbul 1329). Mehmed

İhtifalci Mehmet Ziya Bey,
Alem-i İslamiyyet Açé Tarihi

İhtifalci Mehmet Ziya Bey, Açe-Kapak

İhtifalci Mehmet Ziya Bey, Ka'riye Cami-i Şerifi-Kapak

Ziyâ'nın 1913 yılında yayınlanan bu eserinde tanıttığı Mevlevihâne; İstanbul Zeytinburnu ilçesi, Merkezefendi Mahallesindedir. Ziyâ Bey bu eserinde, Mevlevîliğin İstanbul'daki en önemli merkezi, Türk Tasavvuf geleneğinde de çok önemli bir yeri olan Yenikapı Mevlevihânesi ve şeyhleri hakkında önemli bilgiler vermektedir. İlk olarak Yavuz Senemoğlu tarafından sadeleştirilerek yeni harflere aktarılan eser, Tercüman gazetesinin 1001 Temel Eser Serisininin 86. kitabı olarak yayınlanmıştı. Bu kitap ayrıca, ikinci defa, Murat A. Karavelioğlu tarafından yayına hazırlanarak Ataç Yayınlarının 2005 yılında basılmıştır.

7. İstanbul'daki Âsâr-ı Atîka Hakkında Muhtasar Mâlûmat (İstanbul 1338). Mehmed Ziyâ Bey'in İstanbul Ticaret Mekteb-i Âlîsi'nde verdiği bir konferansının metni olan bu küçük kitapta bazı cami, kilise ve dikili taşlar hakkında kısa bilgiler bulun-

maktadır.

8. Siyer-i Nebî (İstanbul 1340). Mehmed Ziyâ Bey bu eserini de Kadıköy Lisesi Ulûm-i Dîniyye (din ilimleri) öğretmeni iken bir ders kitabı olarak hazırlamıştır.

İhtifalci Mehmet Ziya Bey, Yenikapı Mevlevihanesi